

Det vakte derfor en forståelig skuffelse at skriftet meget vanskeligt kunne leve op til forventningerne, og enkelte forskere gik så vidt som til at argumentere, at sådan noget sludder kunne Aristoteles ikke have skrevet, og at værket derfor måtte henføres til een af hans mindre begavede elever. Ved en kedelig, men forståelig fejltagelse var dette umodne elevarbejde så smuttet ind blandt mesterens skrifter.

I sin doktordisputats, der trods sin indsnævrende titel må betragtes som en kildeanalyse af hele den historiske del af »Athenæernes statsforfatning«, levner Schreiner ikke Aristoteles megen ære som historiker. Vi har for os et overfladisk hastværksarbejde, hvis manglende logik og indre modsigelser hovedsageligt skyldes en ubehændig sammenflikning af indbyrdes modstridende versioner. Schreiner anser Aristoteles for værkets forfatter og gennemfører sin »afsløring« af den store mand med stor behændighed og demonstrativ tilfredshed. I hovedtrækkene er denne kritik sikkert rigtig og tjener til at vise, hvor farvet og fordrejet billedet af Athens forfatningsudvikling i de ældre tider var blevet i løbet af 4. århundrede f. Kr.

Men når det kommer til detailanalysen virker Schreiners metode mærkelig mekanisk og højst problematisk. Han arbejder udfra to grundsætninger, som ikke bevises og som næppe er beviselige: 1) Aristoteles bygger udelukkende på tre attiske lokalhistorikere, Kleidemos, Androtion og Phanodemos, som repræsenterer henholdsvis det radikale demokrati, det moderate demokrati og oligarkiet. 2) »It is almost a law of Athenian historiography that each historian opposes his predecessor« (s. 19). Vanskelighederne opstår fordi Aristoteles ikke citerer sine kilder ved navn, men anvender begreber som »de folkelige« (for Schreiner lig Kleidemos) og »nogle« (for Schreiner lig Androtion!). Og mens det er muligt at få et indtryk af Kleidemos og Androtion som politiske skribenter, er og bliver Phanodemos en tåget figur. Det eneste, vi kan sige med sikkerhed udfra hans fragmenter, er, at han var positivt indstillet overfor Kimon. Ifølge Schreiners analyse var han negativt indstillet overfor Theseus (s. 22), Solon (s. 33), Peisistratos (s. 45), Alkmaioniderne inklusive Kleisthenes (s. 52) og Perikles (s. 90 f.). I sandhed en mærkelig lokalhistoriker! Betænkeligt virker det også, at Schreiner frit bruger Isokrates' udsagn til at supplere vor magre viden om Androtion, til trods for at de to forfattere havde stik modsat opfattelse af en så vigtig historisk skikkelse som Themistokles.

Schreiners bog rummer mange interessante iagttagelser. Den er skrevet i en tiltalende frisk stil, men er ikke ligefrem letlæselig, med mindre man har et godt kendskab til emnet. Og det er beklageligt, at så meget af argumentationen hviler på ubeviselige og højst tvivlsomme forudsætninger.

OTTO MØRKHOLM

MARY E. SMALLWOOD: Documents Illustrating the Principates of Nerva, Trajan and Hadrian. Cambridge University Press 1966. xii + 208 s. 42 sh.

MARY E. SMALLWOOD: Documents Illustrating the Principates of Gaius, Claudius and Nero. Cambridge University Press 1967. xii + 148 s. 40 sh.

Kildesamlinger er utvivlsomt nyttige. De foreliggende føjer sig ind i rækken af overskuelige engelske håndbøger – cf. Ehrenberg/Jones: Documents Illustrating the Principates of Nerva, Trajan and Hadrian.

ting the Reigns of Augustus and Tiberius (1954) og McCrum/Woodhead: *Select Documents of the Principates of the Flavian Emperors* (1961). Det drejer sig om gengivelse af ofte ganske korte kildecitater, ordnet under forskellige grupper som f. eks. consularfasti, historiske begivenheder, kejserfamilien, kejserkulten, senatorer, riddere, hær og flåde osv. Nærværende samlinger udmærker sig – som deres forgængere – ved streng opstilling og fortrinlige indices. Det drejer sig jo om oftest vanskeligt tilgængelige kilder – indskrifter fra imperiets fjerneste dele, papyri og møntlegender. Kun den faghistoriker, der råder over et komplet bibliotek – og det gør næppe nogen i Danmark – har mulighed for at arbejde med samtlige primære kildeudgaver. Derfor er det meget påskønnelsesværdigt, at Cambridge University Press foranstalter sådanne billige og let overskuelige udgaver, der gør det muligt at verificere kilder under læsningen af moderne sekundærlitteratur.

Enkelte længere tekster bringes i forkortet form, således de to vigtige indskrifter vedrørende *Alimenta fra Veleia* og *Beneventum*, hvor enkeltheder er bragt i tabelform. Her som i enkelte andre tilfælde er det nødvendigt at gå til originaludgaven for at få egentlig besked. Ved vigtige kilder er der desuden ofte en kort bibliografi med henvisning til de vigtigste moderne behandlinger.

For en ordens skyld bør det måske bemærkes, at kilderne naturligvis bringes på deres originalsprog uden kommentar eller oversættelse. Den angelsaksiske verden har ikke brug for sådanne genveje, der som bekendt ofte bliver til omveje eller blindveje. Det lader sig nu ikke gøre at oversætte f. eks. en restitueret indskrift dækkende, endsiges da foretage kildeanalyse på grundlag af en oversættelse. Den slags dilettanteri har ikke sin plads i international oldtidshistorie.

JENS ERIK SKYDSGAARD

DONALD R. DUDLEY: *The World of Tacitus*. London, Secker & Warburg, 1968. 271 sider incl. noter og index. 45 sh.

Denne bog er ikke i første række beregnet for specialisternes snævre kreds, men henvender sig også til den almindeligt interesserede historiker. Forfatteren, der er professor i latin i Birmingham, pointerer i sit forord, at læseren bør have sin Tacitus ved hånden, evt. i en engelsk oversættelse, hvor der foreligger en komplet Tacitus ved forfatteren selv, men endnu bedre på latin. Formålet med bogen er altså at give en introduktion til Tacitus' verden, hans litterære kunst og historiske metode. Dette gøres i en række kapitler, der omhandler følgende aspekter: *Life and Writings, The Writing of History, Narrative, Characters, Emperors and Court, The Senate, The Army, Rome – City and People, The Provinces, Beyond the Frontiers of the Roman World, Conclusion*. Dette sidste omhandler nærmest Tacitus' »Nachleben«. Metoden er stort set den samme overalt: at lade Tacitus selv tale og sætte hans beretninger og vurderinger i relief – blandt andet ved at supplere med det, som han ikke meddeler. Den antikke historieskrivning så det jo ikke som sit mål at drive historieforskning og fremlægge forskningsresultater. Historikerne var ofte – som Tacitus selv – politisk trænede mænd, der havde beklædt vigtige militære og/eller administrative poster. Fremstillingen kunne få et